

1933 YILINDA ÂLİ İKTİSAT MECLİSİ'NİN SANAYİ RAPORU VE SÜMERBANK'IN KURULMASI*

*Vehbi Emre YILDIRIM***

ÖZET

Başbakan İsmet İnönü, Sovyet Rusya'ya yaptığı gezide Sovyetlerin sanayileşme hamlesini görmüş ve devlet eliyle uygulanan sanayileşme projesinin bir benzerini Türkiye'de de uygulamak için harekete geçmiştir.

1925 yılında özel sanayi sektörünün ve kendine bağlı sanayi kurumlarının kredi ve finansman sorununu çözmek amacıyla Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştu. Ancak banka, sermayesinin azlığı nedeniyle kendine bağlı işletmeler dışında özel sanayi sektörüne destek olamayarak kanunda kendisine verilen görevi yerine getirememiştir. Gerek bu sorunu çözmek gerekse de Sovyet Rusya gezisinden elde edilen tecrübe ile devletin sanayileşme sürecini ele almak amacıyla Sanayi ve Maadin Bankası kaldırılarak yerine 3 Temmuz 1932'de Devlet Sanayi Ofisi ve 14 Temmuz 1932'de Türkiye Sanayi Kredi Bankası kurulmuştur.

Ancak Türkiye Sanayi Kredi Bankası kurulması ile Teşvik-i Sanayi Kanunu ile özel sanayi sektörüne verilen makine ve teçhizat ithali serbestliği ve bunların vergi ayrıcalıkları kaldırılarak makine ve teçhizat ithali işi bankanın sorumluluğuna verilmiştir. Özel sanayi sektörü bu duruma tepki göstererek hükümet nezdinde girişimlerde bulunmuşlardır.

Hükümetin koyduğu devletçi politikaları sadece özel sanayi sektörünü engellememiş İş Bankası'nın İzmit'te yapmak istediği kâğıt fabrikası da engellenen yatırımlardan biri olmuştur. Bunun üzerine Atatürk İktisat Bakanının istifasını istemiş ve yerine özel sanayi sektörü tarafından bilinen ve güvenilen beğendiği İş Bankası genel müdürü Celal Bayar, İktisat Bakanı olmuştur.

Yeni İktisat Bakanı gerek özel sektörden gelen talepler doğrultusunda gerekse de ülkenin sanayileşme konusunda izleyeceği politikayı belirlemek üzere Âli İktisat Meclisi'nden bir inceleme yapmasını istemiştir. Meclis, 1933 tarihinde hazırladığı "*Türkiye'de Sanayi Nasıl Teessüs ve İnkişaf Edebilir?*" adlı raporunu İktisat Bakanına sunmuştur.

Bu rapordan sonra Sümerbank'ın kurulmasına karar verilmiş ve Sümerbank kanunu meclise sevk edilerek yasalaşmıştır. Sümerbank, kendinden önceki bankaların yaşadığı finansman sorununu

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Dokuz Eylül Üniversitesi Doktora Öğrencisi, El-mek: yildirimvehbiemre@yahoo.com

yaşamaması için güçlü bir sermaye ile kurulur. Böylece devletçi uygulamaların amiral gemisi güçlü bir yapıyla faaliyetine başlar.

Anahtar Kelimeler: Âli İktisat Meclisi, Sanayi ve Maadin Bankası, Sovyet Rusya, İsmet İnönü, Devlet Sanayi Ofisi, Sanayi Kredi Bankası, Celal Bayar, Sanayi, Sümerbank, Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı

IN 1933 THE HIGH ECONOMIC ASSEMBLY'S INDUSTRY REPORT AND ESTABLISHMENT OF SÜMERBANK

ABSTRACT

Prime Minister İsmet İnönü in his trip to Soviet Russia has seen the industrialization of the Soviet Union and implemented by the state of industrialization, a similar project in Turkey has taken action to implement.

In 1925, the private industrial sector and its related industries of credit and financing institutions to solve the problem of Industry and Mines Bank was established. But the bank, due to the scarcity of capital outside its affiliates may not be supported by private industry sector has not fulfilled the task given to him by law. Need to solve this problem as well as Soviet Russia from a trip to the experience gained with the state's industrialization process in order to address Industries and Mines Bank lifted 3 instead of July 1932 State Industrial Office and July 14 in 1932, Turkey Industrial Credit Bank was established.

However, Turkey Industrial Credit Bank, Industrial Encouragement Law and the private industrial sector and the freedom given to the importation of machinery and equipment machinery and equipment import their business by removing tax concessions are given to the bank's responsibility. Private industrial sector react to this situation with the government have attempted.

Heavy statist policies of the government just did not prevent the private industry sectors investments but also İs Bank's paper factory investment in Izmit had been blocked. Thereupon, demanding the resignation of the Minister of Economics of Atatürk and the like instead of the private industrial sector, general manager of Bank of Celal Bayar, has been the Minister of Economics.

New Economics Minister in accordance with the demands of the private sector as well as the country's industrialization policy to be followed in Economics from the Assembly to determine Scholars want to do a review. On top of that council prepared in 1933 " How can Industry Establish and evolve in Turkey" Report to the Minister of Economics offers.

After this report, and decided to establish Sumerbank. Sumerbank law is referred to the parliament. Sumerbank lived predecessor banks finance problem is set up with a strong capital to live. Thus, the flagship activity of statist practices begin.

Key Words: High Economic Assembly, Soviet Russia, İsmet Inonu, Celal Bayar, Sumerbank, Industry, Industry and Mines Bank,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

State Industrial Office, Industrial Credit Bank, First Five Year Industrial Plan

Giriş

Türkiye ile Sovyet Rusya arasındaki ilişkiler neticesinde ve Sovyet Rusya'nın talebi doğrultusunda¹ Başbakan İsmet Paşa (İnönü) 25 Nisan-10 Mayıs 1932 tarihinde 15 günlük Sovyet Rusya seyahatine çıktı². Seyahatin duyulmasıyla birlikte yurt dışında bazı yankıları olmuş ve Türkiye'nin komünist Rusya'ya meyil ettiği basında yer almıştır³. Geziye katılanlar, Sovyet Rusya'nın komünist rejime sahip olmasının Türkiye'nin bu devletle ilişki kurmasına engel olmayacağını belirterek tam tersine bu ülkenin daha da iyi tanınması gerektiğini savunmuşlardır⁴.

Gezi sonunda İsmet Paşa, Rusya'nın devletçi uygulamalarından etkilenerek Türkiye'de de sanayiye devletin kurması gerektiği fikrini kabul etmiştir⁵. Ayrıca gezi sırasında Rusya'dan alınan 16 milyon TL'lik kredi ülkede kurulacak sanayinin temelini oluşturmuştur⁶. Seyahatten sonra, dönemin İktisat Bakanı Mustafa Şeref (Özkan) yeni sanayi planı için çalışmaya başlamış ve bu amaçla 19 Nisan 1925 tarihinde 633 numaralı kanunla kurulmuş olan Sanayi ve Maadin Bankası'nın⁷ kaldırılması kararlaştırılmıştır. Sanayi ve Maadin Bankası yerine 3 Temmuz 1932 tarihinde Devlet Sanayi Ofisi⁸ ve 14 Temmuz 1932 tarihinde de Türkiye Sanayi Kredi Bankası⁹ kurulmuştur.

Gerek Devlet Sanayi Ofisi'nin gerekse de Türkiye Sanayi Kredi Bankası'nın kurulması İktisat Bakanına karşı yoğun bir eleştirinin başlamasına sebep olmuştur. Özellikle Türkiye Sanayi Kredi Bankası kanunu bu eleştirilerin merkezi olmuştur. Bankanın kurulması ile birlikte Teşvik-i Sanayi Kanununun da yer alan makine ithalindeki ayrıcalıklar sanayici aleyhine kaldırılarak bankanın uhdesine alınmıştır.

Eleştirilerin en sertisi Milli İktisat Gazetesi sahibi ve başyazarı olan Mümtaz Hasan'dan gelmiştir. Türkiye Sanayi Kredi Bankasının kuruluşu için Mümtaz Hasan şunları söylemektedir;

Öncelikle şunu belirtelim ki Türkiye Cumhuriyeti tarihinde bu kadar garip bir kanun projesi görülmemiştir. “*Bu projenin mali cephesi sıfırdır*”. Bankacılık açısından böyle bir proje olmaz. Türkiye Cumhuriyeti'nde yeri yoktur ve mevcut kanunlarda eşi mevcut değildir. Uygulamada yeri yoktur¹⁰, çünkü ne “*Türkiye'de ne de dünyanın başka bir yerinde bu projede gösterilen banka usulleri ne görülmüş ne de işitilmiştir. Anlaşıyor ki bu banka projesi bankacılıkla alakası olmayan zevat [kişiler] tarafından meydana getirilmiştir*”.

Bu proje tasavvurdan fülîyat haline getirilirse [düşünceden uygulamaya geçirilirse] üç beş aylık bir tecrübe devresine bile tahammülü yoktur. Bu proje hususi sanayicileri hiç memnun

¹ İsmet İnönü, *Hatıralar*, Cilt: 2, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1987, s.244.

² *Akşam*, 25 Nisan 1932.

³ *Akşam*, 25 Nisan 1932.

⁴ Funda Selçuk Şirin, “Sovyet Rusya ve İtalya Gezilerinin Türk Siyasal Yaşamına Etkisi (1930-1932)”, *Folklor/Edebiyat*, Cilt:1, Sayı:73, Yıl:2013, s.109.

⁵ İsmet Bozdağ, *Bir Çağın Perde Arkası Atatürk-İnönü, İnönü-Bayar Çekişmeleri*, Kervan Yayınları, İstanbul, t.y, s.46.

⁶ Esra Sarıkoyuncu Değerli, “Bir İngiliz Diplomatın Gözüyle Atatürk ve Türkiye (1933-1939)”, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume:3/4, Summer 2008, Doi Number: 10.7827/TurkishStudies.384, s.639.

⁷ Kanun No:633, *Kanunlar Dergisi*, Cilt:3, TBMM Matbaası, Ankara, ss.224,225.

⁸ Kanun No:2058, *Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete*, 10 Temmuz 1932, Sayı:2146, ss.1703,1704.

⁹ *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre:4, Cilt:9, İçtima:1, İnikat:80, Tarih:7.08.1932, TBMM Matbaası, Ankara, s.515.

¹⁰ Mümtaz Hasan, *Türkiye'de Sanayi Kredisi*, İstanbul, 1932, s.10.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

etmemiştir. Çünkü: Onların elinden muafiyetleri alıyor ve onlara gayri kabili tatbik nazariyeler [uygulanması mümkün olmayan kuramlar] vadediyor. Binaenaleyh sanayi birliği ve onun etrafındaki hususi ve milli sanayi müesseseleri mütefıkan [oy birliği ile] bu projenin aleyhindedir ve bunun delili olarak ta hükümete ve meclise müracaat etmişlerdir”¹¹.

Sanayicinin müracaatı ne yazık ki etkili olamayacaktır. Ancak, Celal Bayar’ın yöneticiliğini yaptığı İş Bankası İzmit’te kâğıt fabrikası kurmak ve proje onayı almak için Devlet Sanayi Ofisi’ne başvurur. Ancak Ofis ve İktisat Bakanı bu işi “devlet” yapacak diyerek kâğıt fabrikası yapımı işini İş Bankası’na vermez¹².

Celal Bayar işi büyötmek niyetinde değildir ve konuyla ilgili suskunluğunu korur ancak bu olay İş Bankası’nda yönetim kurulu üyesi ve Siirt Milletvekili Mahmut Soydan tarafından Atatürk’e iletilir. Bunun üzerine Atatürk bir gün hem Başbakan İsmet Paşa’yı hem de İktisat Vekili Mustafa Şeref (Özkan)’ı sofraya çağırır¹³.

Atatürk uzun bir konuşmadan sonra “Ben meseleyi tetkik ettim. Yapılan müracaatta kanunlara, mevzuata aykırı tek bir nokta bulamadım. Kat’i kanaatim şudur ki, [sanayi müdürü]¹⁴ yalnız kötü niyetle hareket etmiştir; ya da bazı menfi tesirler altında kalmıştır...” diyerek İktisat Vekilini sofrada eleştirmiştir¹⁵.

Bu olaydan sonra Mustafa Şeref (Özkan) Bey sağlık sorunları nedeniyle İktisat Bakanlığından istifa ederek yerine 9 Eylül 1932 tarihinde Celal Bayar atanır. Celal Bayar, sanayicilerin sevdiği ve güvendiğı bir isimdir. Daha öncede bu görevde bulunduğu için Bakanlığın yabancısı değildi. Atanmasıyla “bugünkü şerait [şartlar] dâhilinde iktisadiyatımızın başına geliş hayırlı ve efkâra [fikirlere] sükûn [sakinlik] verici bir tesir yapacağında şüphe yoktur”¹⁶ şeklinde övgüler almıştır.

1933 Sanayi Raporunun Hazırlanma Sebebi

Celal Bayar göreve geldikten sonra sanayiciler 15 Eylül 1932’de yeni vekili ziyaret ederek onu hem tebrik etmişler hem de Türkiye Sanayi Kredi Bankası’nın kurulup Teşvik-i Sanayi Kanunu’nda yer alan makine ithalat muafiyetlerinin kaldırılması sonucu doğan zararları konusunda bilgi vererek ilgili kanunda değişiklik yapılmasını talep etmişlerdir¹⁷.

Bunun üzerine Celal Bayar, kanun değişikliğinden önce 5 Ocak 1933’te toplanacak olan Âli İktisat Meclisi’nden¹⁸ Türkiye’de sanayinin “nasıl tesis ve inkişaf” edeceğine dair bir araştırma yapmasını ister¹⁹.

Âli İktisat Meclisi yaptığı araştırma neticesinde “Türkiye’de Sanayi Nasıl Teessüs ve İnkişaf Edebilir?” adlı raporunu²⁰ İktisat Bakanına sunar.

¹¹ Mümtaz Hasan, s.16.

¹² Abdi İpekçi, *İnönü Atatürk’ü Anlatıyor*, Dünya Kitapları, İstanbul, 2004, s.129,130.

¹³ Mahmut Goloğlu, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-III, 1931-1938 Tek Partili Cumhuriyet*, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2006, s.50.

¹⁴ İktisat Bakanlığında Sanayi Ofisi müdürü Ahmet Şeref Önay kast ediliyor.

¹⁵ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Politikada 45 Yıl*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s.111. Atatürk’le İktisat Bakanı arasında geçen konuşmanın tamamı aynı eserden okunabilir.

¹⁶ Cemal Kutay, *Celal Bayar*, Cilt:1, Kenan Matbaası, İstanbul, 1939, s.35.

¹⁷ *Hâkimiyet-i Milliye* 13, 16 Eylül 1932.

¹⁸ Âli İktisat Meclisi için bkz., Murat Koraltürk, “Âli İktisat Meclisi”, *Ekonomik Yaklaşım*, Cilt:7, Sayı:23, Yıl:1996, s.47-64.

¹⁹ Tekeli, İlkin, *Uygulamaya Geçerken Türkiye Devletçiliğinin Oluşumu*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2009, s.215; Celal Bayar’ın Âli İktisat Meclisi’nin açılış konuşması için bkz., *Celal Bayar’ın Söylev ve Demeçleri 1921-1938 Ekonomik Konulara Dair*, Derleyen: Özel Şahingiray, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 1999, s.60.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

Raporun İçeriği

Genel Değerlendirme

Rapor;

“İktisadi şartlar itibarile henüz tamamen inkişaf edememiş olan memleketler için hedef, iktisadi kuvvetleri sistematik bir tarzda nemalandırmaktır [geliştirmektir].

İktisadi istihlal [üretim] siyasetimizin inkişafı [gelişmesi], muhtelif [çeşitli] istihlal [üretim] şubelerine sarf edeceğimiz faaliyetlerin mütevazı bir surette inkişafı demek olduğuna göre, umumi iktisat siyasetimizin ziraatle beraber sanayii de ihmal etmemesi icabeder”²¹ denilerek sanayiye önem verilmesini önerir.

Rapora göre, birbirleriyle ekonomik ilişkileri olan milletlerin dört aşama kat ettikleri görülmektedir. Bunlar;

Tarımın gelişme dönemi

Tarımla sanayinin karma bir şekilde faaliyette bulunduğu dönem

Sanayinin ülke ihtiyaçlarını karşıladığı dönem

Sanayinin ihracata başlaması ve hammaddenin ithal edildiği dönemdir²².

Türkiye, tarımla sanayinin karma bir şekilde faaliyette bulunduğu dönemde olup sanayi faaliyetleri henüz ihtiyaçlarımızı karşılayacak düzeyde değildir²³.

Türkiye’de, 1850 yılında askeri silah ve giyim fabrikalarının kurulması ile başlayan fabrikalaşma hareketi 1913 yılında çıkarılan Teşvik-i Sanayi Kanunu ile biraz canlanmış olsa da, asıl sanayi faaliyetleri 1927 tarihli Teşvik-i Sanayi Kanunu ve 1929’da uygulamaya geçen gümrük tarife kanunlarıyla başlar²⁴. Cumhuriyet’e kadar sayıları 470’e varan işletme sayısı son yıllarda artarak bu rakam 2200’e yaklaşmıştır²⁵.

Ülkemizde sanayiye şu gruplar altında toplayabiliriz

Hammaddesi ülkede bulunan sanayi,

Hammaddeyi, işlenmiş veya yarı işlenmiş şekle sokan sanayi,

Yurt içinde büyük oranda tüketilen ancak hammaddesi yurt içinde yetiştirilmemekle birlikte sanayisinin kurulmasıyla hammaddesi yurt içinde yetiştirebilecek ürünlerin sanayisi,

Hammaddesi yurt içinde hiç bulunmayan maddelerin üretiminin yapıldığı sanayi olup bu sanayinin kurulması ülke için faydalı olacaktır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken konu kâr edemeyecek sanayinin ülkede kurulmasına izin verilmemelidir²⁶.

²⁰ Meclisin 1930 Yılında Türkiye’deki limanların durumu hakkındaki raporu için bkz, Şengül Karadeniz, Zehra Arslan, “The Situation Of Ports In Turkey During Early 1930s According to Report Of Higher Council Of Economy Dated As 15-29 December 1931”, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume:8/12, Fall 2013, Doi Number: 10.7827/TurkishStudies.5724, s.649-662.

²¹ Âli İktisat Meclisi, *Türkiye’de Sanayi Nasıl Teessüs ve İnkişaf Edebilir?*, No:12, Başvekalet Müdevvenat Matbaası, Ankara, 1933, (Türkiye’de Sanayi), s.5.

²² Âli İktisat Meclisi, *Türkiye’de Sanayi*, s.5.

²³ Âli İktisat Meclisi, *Türkiye’de Sanayi*, s.5.

²⁴ Sevilay Özer, “1929 Dünya Ekonomik Bunalımı Çerçevesinde Yerli Malı ve Tutum Haftası Kutlamaları”, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume:8/5, Spring 2013, Doi Number: 10.7827/TurkishStudies.4617, ss.595-613.

²⁵ Âli İktisat Meclisi, *Türkiye’de Sanayi*, s.6.

²⁶ Âli İktisat Meclisi, *Türkiye’de Sanayi*, ss.6,7.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

Ülkemizin sanayileşme hedefine ulaşması için himayeye ihtiyacı vardır. Sanayimiz, ileri teknik, bilgi, üretim, ucuz ve bol kredi, yetişmiş eleman ve sermaye durumlarında henüz emekle aşamasında olup bu yüzden sanayimiz devlet tarafından korunmalıdır²⁷.

Buna karşın korumada da aşırıya kaçmamak gerekli olup himayenin makul bir seviyede tutulması gereklidir. Aksi takdirde büyük ve kolay kazanç peşine düşen sanayicimiz şımırır, ucuza üretim yapamadığı için yurt dışı ürünleriyle rekabet edemez olur²⁸.

Himaye konusunda her sanayi şubesi için ayrı bir çalışma yapıp ona göre destek sağlanmalı, küçük ölçekli işletmeler birleştirilerek orta ve büyük işletme haline getirilip bunların korunması sağlanmalıdır²⁹.

Sanayiye Himaye Şekilleri

İki çeşit himaye şekli vardır;

Gümrük tarifesi:

Teşvik-i Sanayi Kanunu

Gümrük Tarifesi

Gümrük tarife kanununun sanayiye bilinçli bir şekilde himaye edecek şekilde düzenlenmesi ve bu düzenleme için bir uzman ekibin kurulup bir an önce göreve başlaması gereklidir³⁰.

Teşvik-i Sanayi Kanunu

Sanayi Kredi Bankası kanunu ile makine ve aksamaların gümrük ayrıcalıkları kaldırılmıştı. Ancak, gümrük himayesinin tamamen hazırlanmadan bu şekilde ayrıcalıkların kaldırılması doğru değildir. Ayrıca ithal edilen makineler için gümrük vergisi alınması ihracatı pahalılaştıracak bir uygulama olur³¹. Bundan dolayı Teşvik-i Sanayi Kanununun ayrıcalıkları tekrar sanayiciye verilmelidir.

1923-1938 yılları arasında bütçeden sanayiye teşvik için ayrılan miktarlar şu şekildedir:

Tablo 1:1924-1938 Yılları Arasında Bütçeden Sanayiye Teşvik İçin Ayrılan Tutarlar –I–

Yıllar	Bütçe Toplamı	Sanayi Teşviki	Kurulacak Fabrikalar İçin	Madenler	Demir Sanayi	Teşvik-i Sanayi Kanunu 11. Maddesi Uyarınca
1924	1.355.745,93	188.011,85				
1925	2.914.824,97	1.640.432,53	1.419,45			
1926	1.622.970,51	560.000		2.139,58	44.774,39	
1927	1.244.731,41			1.819,60	31.925,67	
1928	7.807.540,28	3.907,13		1.085,76		1.000.000
1929	7.241.058,11	3.619,59		669,6		1.000.000
1930	8.465.229,21	29.400				

²⁷ Âli İktisat Meclisi, Türkiye’de Sanayi, s.7.

²⁸ Âli İktisat Meclisi, Türkiye’de Sanayi, s.8.

²⁹ Âli İktisat Meclisi, Türkiye’de Sanayi, s.8.

³⁰ Âli İktisat Meclisi, Türkiye’de Sanayi, s.9.

³¹ Âli İktisat Meclisi, Türkiye’de Sanayi, s.10.

Tablo 2: 1924-1938 Yılları Arasında Bütçeden Sanayiye Teşvik İçin Ayrılan Tutarlar –II–

Yıllar	Bütçe Toplamı	İnşaat, Tesisat ve Tamirat	Patlayıcı Madde Primi	Türkofis	2261 Kanun ³² Uyarınca
1931	7.727.342,22	980.825,75	20.395		
1932	1.741.845,52				
1933	1.765.591,17				
1934	2.230.735,59			299.005,23	
1935	3.176.879,39			386.498,32	73.650,02
1936	12.412.913,04			498.098,45	1.179.144
1937	14.372.276,72			627.050,42	1.240.125
1938	6.529.066,12			819.063,78	225.338,17

Kaynaklar (Tablo 1 ve 2 İçin): Kanun No:1405, **Kanunlar Dergisi**, Cilt:7, TBMM Matbaası, Ankara, s.241; Kanun No:1592, **T.C. Resmi Gazete**, 1 Mayıs 1930, Sayı:1485, s.8884; Kanun No: 2242, **T.C. Resmi Gazete**, 10 Haziran 1933, Sayı:2423, s.2667; Kanun No:2277, **T.C. Resmi Gazete**, 19 Haziran 1933, Sayı:2431, s.2738; Kanun No:2306, **T.C. Resmi Gazete**, 27 Haziran 1933, Sayı:2438, s.2805; Kanun No:2513, **T.C. Resmi Gazete**, 26 Haziran 1934, Sayı:2736, s.4044; Kanun No:2790, **T.C. Resmi Gazete**, 26 Haziran 1935, Sayı:3038, s.5419; Kanun No:2891, **T.C. Resmi Gazete**, 23 Ocak 1936, Sayı:3213, s.5980; Kanun No:3063, **T.C. Resmi Gazete**, 26 Kasım 1936, Sayı:3469, s.7362; Kanun No:3300, **T.C. Resmi Gazete**, 12 Ocak 1938, Sayı:3806, s.9229; Kanun No:3654, **T.C. Resmi Gazete**, 10 Temmuz 1939, Sayı:4254, s.12190; Kanun No:3769, **T.C. Resmi Gazete**, 24 Ocak 1940, Sayı:4415, s.13189; Kanun No:3895, **T.C. Resmi Gazete**, 19 Temmuz 1940, Sayı:4565, s.14343; Kanun No:3982, **T.C. Resmi Gazete**, 18 Mart 1941, Sayı:4761, s.648; Kanun No:4254, **T.C. Resmi Gazete**, 18 Haziran 1942, Sayı:5135, s.3138.

Bütçe toplamı, bakanlığın ilgili yıldaki toplam bütçesidir. Bu rakamlar tahsisat bütçesi olmayıp gerçekleşen bütçe rakamlarıdır.

İktisat Bakanlığının en yüksek bütçe rakamına 14 milyon ile 1937 yılında ulaşmıştır. En düşük bütçe miktarı 1927 yılında gerçekleşmiştir. 1929 Dünya ekonomik krizinden sonra düzenli olarak bakanlığın bütçesinde bir düşme göze çarpmaktadır. 1937'de bütçe tutarı en yüksek seviyesine ulaşsa da 1938'de bütçe rakamları tekrardan düşmektedir. Bunun da sebebi Avrupa'da olası bir savaşın başlama ihtimaline karşı Milli Savunma Bakanlığının bütçesindeki artıştır.

1924-1930 yılları arasında bakanlığın bütçesinden kurulacak sanayi için Teşvik-i Sanayi Kanunundan ayrı olarak teşvik ayrılmıştır. Bu teşvik en yüksek 1925 yılında verilmiş daha sonra rakamlar tedricen düşmüştür. 1930 yılından itibaren bütçeden bu teşvik ayrılmamıştır.

1925 yılında bir defaya mahsus kurulacak fabrikalar için 1.419,45 TL'lik bir teşvikin ayrıldığını görüyoruz.

1926-1929 ve 1931 yıllarında maden sanayiye desteklemek için iktisat bakanlığı bütçesine pay ayrılmıştır.

1926 yılında çıkarılan demir sanayi kanununa istinaden 1926 ve 1927 yıllarında iki kez bütçeye demir sanayi için bakanlık bütçesinden pay ayrılmıştır.

³² Türkiye Sanayi Kredi Bankası kaldırılması ile tekrar sanayiciye verilen ile makine ve aksamaların gümrük ayrıcalıkları kanunu.

Teşvik-i Sanayi Kanununun 11. Maddesine istinaden bu kanundan yararlanan işletmelere verilmek üzere 1928-1929 yıllarında bütçeye 2 milyon TL'lik prim ayrılmıştır. Bunun verilmiş şekli bir önceki başlıkta detaylıca yazılmıştır.

1929 kriziyle birlikte bütçeden sanayi için ayrılan paylarında kesildiğini görüyoruz. Yalnızca 1931 yılında inşaat, tesisat ve tamirat adı altında 980.825,75 TL'lik bir pay İktisat Bakanlığının bütçesinden ayrılmıştır.

Dış ticaret ofisi olarak kurulmuş olan Türkofis için 1934 yılından itibaren bakanlığın bütçesinden pay ayrılmaya başlanmıştır. Bu pay her yıl düzenli olarak artmıştır.

2261 sayılı Teşvik-i Sanayi Kanunu uyarınca 1935 yılından itibaren bütçeye teşvik konulmaya başlanmıştır. Bu rakam 1938 yılına kadar düzenli bir şekilde artmış ancak 1938 yılında bakanlığın bütçesinin düşmesiyle bu teşvikte düşmüştür.

Devletin Sanayicilik Yapıp Yapmaması ve Bu Sanayiye İdaresi

Yatırımcının büyük sanayi kurmak için bir araya gelmeye çalışmaması nedeniyle devletin bizzat veya sermayesiyle katılacağı bu tür büyük sanayiye kurması zorunludur.

Bu kurulacak sanayinin yaşayabilmesi için ucuz ve kârlı üretim yapması sağlanmalıdır. Bu cümleden olarak devletin bizzat sanayici olması bir zorunluluk olup büyük sanayinin kurulması için devletin birleştirici rolü önemlidir.

Ancak tüm bunları yaparken devletin, hiçbir sanayiye kendine bağlamadan, her sahayı özel teşebbüse açması önemlidir. Kendisinin kuracağı veya ortak olacağı işletmelere de mümkün olduğu kadar özel sektörün katılımını sağlamalıdır. Sanayi tesisleri kökleşip, kâr elde etmeye başladığı zaman ve halkın da ekonomik durumu uygun olduğunda ilk fırsatta devlet bu işletmeleri halka devretmelidir. Böylece devlet sermayesi yeni kurulacak işletmelere önyak olmuş olur³³.

Görüldüğü gibi devlet yalnızca sanayiye ön ayak olacaktır. Gerekirse sanayi kuracak ama zamanı geldiğinde bunları halka veya özel şirkete devrederek sanayicilik yapmayacaktır.

Bu yapı Sanayi ve Maadin Bankası kanunu ile kurulmuş ancak Devlet Sanayi Ofisi kanunu ile ortadan kaldırılarak yeni denemelere girişilmiştir. Buna gerek olmayıp Devlet Sanayi Ofisinin bir an önce kaldırılması gereklidir³⁴.

Kredi Meselesi

Ülkemizde sanayici başka mesleklere nazaran kredi bulmak konusunda çaresiz bir durumdadır. Türk sanayi işletmeleri, sermaye durumu uygun olmayan Sanayi ve Maadin Bankasından şimdiye kadar esaslı bir yardım göremedikleri gibi piyasadan aldıkları kredilerin faiz oranları ve ödeme süreleri sanayici için uygun değildir. Hâlbuki henüz kuruluş aşamasında olan az sermayeli sanayi işletmelerinin krediye çok fazla ihtiyaçları vardır³⁵.

Kredi sorununu çözmesi için 2064 sayılı kanunla kurulan Türkiye Sanayi Kredi Bankası da elinde yeterli sermaye olmadığı için sanayicinin bu sorununu çözecek bir durumda değildir³⁶.

³³ Âli İktisat Meclisi, Türkiye'de Sanayi, s.12.

³⁴ Âli İktisat Meclisi, Türkiye'de Sanayi, ss.12,13.

³⁵ Âli İktisat Meclisi, Türkiye'de Sanayi, s.14.

³⁶ Âli İktisat Meclisi, Türkiye'de Sanayi, s.15.

Nakliye Ücretleri

Ülkemizde nakliye ücretleri çok yüksek olup Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun sağladığı nakliye indiriminden yararlanamayan işletmelere prim desteği şimdiye kadar esaslı bir şekilde uygulanamamıştır. Sanayi hareketinin gelişmesi için nakliye ücretlerinde indirime gidilmesi gereklidir³⁷.

Sanayide Motor Gücü

Sanayide maliyetin ucuzlatılması için motor gücünün önemi büyüktür. Bunun için sanayinin gelişmesi sağlanırken bu kuvvetinde ucuza sağlanması gereklidir.

Ülkemizde motor gücünü oluşturan unsurlar şunlardır.

Maden kömürü

Elektrik

Su gücü

Mazot ve benzin

Odun kömüründen elde edilen gazlar

Buhar ve gazlar³⁸

Bunlar içinde en ucuzu su gücüdür. Onun için gelecekte büyük sanayimizin su gücünden yararlanması çok faydalı olacaktır³⁹.

Sanayi Eğitimi

Sanayi işletmelerin teknik yapılarıyla ilgili şahısları üç sınıfa ayırabiliriz:

Teknik şefler

Ustalar

İşçiler

Bu üç sınıfın sayıları bugün yetersiz olup Ülkemizdeki sanayinin gelişmesinin sağlanması için teknisyen ve işçilerin yetiştirilmesi konusu ele alınmalıdır⁴⁰.

Yüksek bilgiye sahip mühendislerin yetiştirilmesi için ülkemizde kurum olmadığı bilinmektedir. Bunun için yeni kurum kurulması beklenemez. Bu kısım yüksek teknisyenlerin gelecekte sanayi dallarına göre yabancı ülkelere eğitime gönderilmesi zorunludur⁴¹.

Usta sınıfının yetiştirilmesi için ülkemizde çeşitli sanayi okulları vardır, fakat bu okullardan birkaçı bir dereceye kadar ihtiyaca cevap verirken diğerleri ise yetersiz olup bunların da modernize edilmeleri gereklidir⁴².

Sanayide Verimlilik

Maliyeti düşürme noktasında sanayicinin verimli çalışma tarzını bilmesi gereklidir. Bunun için gerekirse devletin yurtdışından uzman getirmesi uygun olur⁴³.

³⁷ Âli İktisat Meclisi, Türkiye'de Sanayi, ss.16,17.

³⁸ Âli İktisat Meclisi, Türkiye'de Sanayi, s.17.

³⁹ Âli İktisat Meclisi, Türkiye'de Sanayi, s.17.

⁴⁰ Âli İktisat Meclisi, Türkiye'de Sanayi, s.18.

⁴¹ Âli İktisat Meclisi, Türkiye'de Sanayi, s.18.

⁴² Âli İktisat Meclisi, Türkiye'de Sanayi, s.19.

Devlet Satın Alımlarında Belli Tiplere Önem Verilmesi

Teşvik-i Sanayi Kanununa göre devletin ihalelerde %10 fazla dahi olsa yerli ürün satın alması zorunlu olup bunun yararı sanayiciye destek bakımından oldukça fazladır. Ancak birçok resmi kurumlar kendilerine bir faydası olmadığı halde her sene alacakları malın vasıflarını ve numunelerini değiştirmektedirler. Fabrikaların standart bir tip üzerinde çalışmalarını ekonomik olacağından resmi dairelerin de satın alacakları ürünlerde standart bir tipi kabul etmeleri uygundur⁴⁴.

Görüldüğü gibi rapor Türk sanayisinin genel sorunlarına temas etmekte olup onlarla ilgili çözüm önerileri sunmaktadır. Sümerbank'ın kurulmasıyla bu sorunlar büyük ölçüde çözüme kavuşacaktır.

Sümerbank'ın Kuruluşu

Âli İktisat Meclisi'nin raporundan sonra Sümerbank kanunu meclise sevk edilmiştir. Buna göre; Sanayi ve Maadin Bankası'nın, Türkiye Sanayi Kredi Bankası ile Devlet Sanayi Ofisi olarak ikiye ayrılmasından sonra Türkiye Sanayi Kredi Bankası, mevcut sermayesinin tamamını Devlet Sanayi Ofisi'ne bağlı işletmelere bırakmıştır. Bunun üzerine banka sermaye yetersizliğine düşerek kendisine verilen görevleri yerine getiremeyecek duruma gelmiştir⁴⁵.

Milli ihtiyaç ve menfaatlerimiz için vazgeçilmez olan sanayi şubelerinin biran önce kurulması, iktisadi üretim ve emniyetimizi, ülkemizin genel dengesini koruyacak olan bu sanayileşme hareketine hız verebilmek için kanun tasarısı hazırlanarak Sümerbank'ın kurulması kararı alınmıştır⁴⁶.

Böylece 3 Nisan 1933 tarihinde meclise sevk edilen Sümerbank'ın kuruluşu kanunu 3 Haziran 1933 tarih ve 2262 sayılı kanunla kabul edilerek yürürlüğe girmiştir⁴⁷. Buna göre;

Madde 1: Sanayi ve bankacılık işlemleri ile uğraşmak için merkezi Ankara'da olmak üzere Sümerbank adıyla bir banka kurulmuştur.

Madde 2: Sümerbank'ın görevleri şunlardır;

Devlet Sanayi Ofisinden devir alacağı fabrikaları işletmek ve özel sanayi işletmelerindeki devlet hisselerini ticaret kanunu hükümlerine göre idare etmek.

Devlet sermayesiyle kurulacak bütün sanayi işletmelerin etüt ve projelerini hazırlamak ve bunları kurarak idare etmek

Kurulması veya büyütülmesi ülke için iktisaden verimli olan sanayi işlerine sermayesinin imkân verdiği nispette iştirak veya yardım etmek.

Ülkeye ve kendi fabrikalarına gerekli olan usta ve işçileri yetiştirmek üzere okullar açmak, mühendisler ve uzmanlar yetiştirmek için yurt içindeki yüksekokullarda öğrenci okutmak veya bu maksatla İktisat Bakanlığınca açılacak okullara yardım etmek ve yabancı ülkelere öğrenci ve stajyer göndermek.

Sanayi işletmelerine kredi sağlamak ve genel bankacılık işlerini yapmak

⁴³ Âli İktisat Meclisi, Türkiye'de Sanayi, s.19.

⁴⁴ Âli İktisat Meclisi, Türkiye'de Sanayi, s.19.

⁴⁵ Sıra No:257 1/623 Numaralı Sümerbank Kanunu Layihası ve İktisat ve Bütçe Encümenleri Mazbataları içinde, *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre:4, Cilt:16, İçtima:2, İnikat:5, Tarih:3.06.1933, TBMM Matbaası, Ankara, (ZC,1933), mazbata s.1.

⁴⁶ ZC,1933, mazbata s.1,2.

⁴⁷ ZC,1933, s.22.

Milli sanayinin gelişmesi tedbirlerini aramak ve gerek bu konuda gerek İktisat Bakanlığınca tetkik için bankaya verilecek konular hakkında görüş bildirmek.

Madde 4: Sümerbank'ın itibari sermayesi yirmi milyon liradır. Bu sermaye hükümetin teklifi ve banka genel kurulu kararı ile bir misli kadar artırılabilir⁴⁸.

Sümerbank, şimdiye kadar kurulan devlet bankaları içerisinde sermaye yapısı en güçlü banka oluyordu. Ayrıca 2. Maddede görüldüğü gibi Türk sanayinin genel sorunlarının farkında olarak bunlara çözüm bulmak amacının güdüldüğü görülür.

Sümerbank kanununun kabul edildiği gün, Türkiye Sanayi Kredi Bankası ile kaldırılan Teşvik-i Sanayi Kanununun makine ve aksamı için gümrük muafiyetlerini kaldırarak kanun da iptal edilmiş yerine 2261 sayılı kanun kabul edilerek fabrikalara ait makine ve aksamları tekrar gümrük vergisinden muaf hale getirilmiştir⁴⁹.

Her iki kanunu meclise getirdiği için milletvekilleri İktisat Bakanı Celal Bayar'a teşekkür etmişlerdir⁵⁰.

Sümerbank'ın sermayesi 5 Temmuz 1934 tarih ve 2580 numaralı kanunla 42 milyon artırılarak 62 milyon Türk lirasına çıkarılmıştır⁵¹.

Bankanın Sermaye gelişimi şu şekildedir:

Tablo 3: Sümerbank'ın Sermayesi

Yıl	İtibari sermaye	Ödenmiş sermaye	Ödenmiş sermayenin itibari sermayeye Oranı %
1933	20.000.000	10.691.365	53,46
1934	62.000.000	13.155.629	21,22
1935	62.000.000	17.904.036	28,88
1936	62.000.000	25.279.108	40,77
1937	65.000.000	35.836.108	55,13
1938	65.000.000	41.146.851	63,3

Kaynak: Cumhuriyet Ferman, *Türkiye'de Sanayi Kredisi, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası*, İstanbul, 1951, s.78.

Tablodan da anlaşılacağı gibi, fiilen ödenmiş olan sermaye, değişen miktarlarda olmak üzere, devamlı bir artış göstermiştir. Yalnız, bunun nominal sermayeye olan nispeti düzenli bir seyir takip etmeyerek sürekli dalgalanmıştır. Asgari nispet 1934 yılına rastlamakta olup % 21,22'dir⁵².

Sümerbank, kurulduktan sonra Devlet Sanayi Ofisinden, Bakırköy, Defterdar, Hereke, Beykoz Deri, Uşak Şeker ve Tosya Çeltik Fabrikalarıyla İstanbul'da Unkapanı'nda bir değirmen devralmıştır. Buna göre işletmelerin sermaye durumları şöyledir.

⁴⁸ Kanun No:2262, *Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete*, 11 Haziran 1933, Sayı:2424, ss.2676,2677.

⁴⁹ Kanun No:2261, *Kanunlar Dergisi*, Cilt:12, TBMM Matbaası, Ankara, ss.817,818.

⁵⁰ ZC,1933, ss.14,18.

⁵¹ Kanun No:2580, *Kanunlar Dergisi*, Cilt:13, TBMM Matbaası, Ankara, s.986.

⁵² Ferman, ss.78,79.

Tablo 4: Sümerbank'ın Devraldığı İşletmelerin Sermaye Durumları

Fabrikanın Adı	Sabit Sermaye TL	Mevcut Sermaye TL	Toplam TL
Bakırköy Bez Fabrikası	320.681,02	150.000,00	470.681,02
Defterdar (Feshane) Fabrikası	897.117,94	-	897.117,94
Hereke Fabrikası	855.866,14	500.000,00	1.355.866,14
Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası	1.739.310,92	1.016.562,96	2.755.873,88
Uşak Şeker Fabrikası	2.092.579,02	943.674,42	3.036.253,44
Tosya Çeltik Fabrikası	85.579,78	14.876,42	100.456,48
Unkapanı Değirmeni	83.750,00	-	83.750,00
Toplam	6.074.884,82	2.625.113,80	8.699.998,90

Kaynak: Kemalettin Apak, Cevdet Aydınelli, Mehmet Akın, *Türkiye'de Devlet Sanayi ve Maadin İşletmeleri*, Selüloz Basımevi, İzmit, 1952, s.75.

Kuruluşundan itibaren Sümerbank'ın en önemli görevi Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nın uygulanması yolunda olmuştur. Banka kurduğu fabrikaları Türk ekonomisine kazandırarak sanayide devlet girişimciliğinin lokomotifi olmuştur⁵³.

Tablo 5: Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı Çerçevesinden Sümerbank'a Devredilen Fabrikalar

Bakırköy Bez Fabrikası	İzmit Birinci Kâğıt Fabrikası
Malatya Bez ve İplik Fabrikası	Selüloz Fabrikası
Kayseri Pamuklu Fabrikası	Gemlik Suni ipek Fabrikası
Nazilli Basma Fabrikası	Hamızı kibrit Fabrikası
Ereğli Bez Fabrikası	Süper fosfat Fabrikası
Kendir Sanayi	Klor Fabrikası
Bursa Merinos Fabrikası	Gülyağı Fabrikası
Karabük Demir ve Çelik Fabrikaları	Kükürt Fabrikası

Kaynak: Şahin, age, ss.59,60,61; Afetinan, *Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyetinin Birinci Sanayi Planı 1933*, TTK, Ankara, 1972, ss.18,19

Sonuç

Başbakan İsmet Paşa'nın Sovyet Rusya gezisinden sonra Türkiye'nin sanayileşmesinin yalnızca devlet eliyle olabileceği düşüncesi Türk siyasetçisinde hâkim olmuş bunun için girişimlerde bulunulmuştur. Bu amaçla kurulduğu tarihten kaldırılma tarihine kadar zayıf mali yapısı nedeniyle kendisine bağlı işletmeler dışına finansal destek veremeyen Sanayi ve Maadin Bankası kaldırılarak yerine Devlet Sanayi Ofisi ve Türkiye Sanayi Kredi Bankası kurulmuştur. Hem Türkiye Sanayi Kredi Bankası'nın zayıf mali yapısı hemde bu bankanın kurulması ile Teşviki Sanayi Kanununda yer alan ve özel sektör için hayati öneme sahip olan makine ve teçhizat ithalatındaki vergi ayrıcalığının kaldırılması özel sanayi sektöründe sıkıntıya ve şikâyetlere neden olmuştur.

Ancak devletin politikası İş Bankası'nın İzmit'te kâğıt fabrikası kurma girişimine kadar değişmemiş. Bu girişimin Devlet Sanayi Ofisi tarafından reddedilmesi üzerine olay Atatürk'e

⁵³ Ekrem Keskin, Emre Alpan İnan, Melike Mumcu, Pelin Erdönmez, vd, *50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye'de Bankacılık Sistemi 1958-2007*, Türkiye Bankalar Birliği, İstanbul, 2008, s.4; Hüseyin Şahin, *Türkiye Ekonomisi*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 2009, s.61.

aktarılmış ve gerek Atatürk'ün isteği gerekse de sağlık nedenlerinden dolayı İktisat Bakanı Mustafa Şeref (Özkan) istifa ederek yerine İş Bankası genel müdürü aynı zamanda özel sanayi sektörünün yakından tanıdığı ve sevdiği Celal Bayar, İktisat Bakanı olmuştur.

Celal Bayar, göreve geldikten sonra Âli İktisat Meclisi'nden Ülkemizdeki sanayi hakkında bir rapor hazırlamasını istemiştir. Bunun üzerine, Âli İktisat Meclisi "*Türkiye'de Sanayi Nasıl Teessüs ve İnkişaf Edebilir?*" adlı raporunu hazırlayarak bakana sunar. Bu rapordan sonra Celal Bayar Devlet Sanayi Ofisi ve Türkiye Sanayi Kredi Bankası'nın kaldırılarak Sümerbank'ın kurulmasını ister.

Sümerbank'ın kurulması ile 1923 yılından beri devam eden Ülkemizdeki sanayi bankası açığı büyük oranda kapanmış oldu. Çünkü Sümerbank'tan önce kurulan Sanayi ve Maadin ve Türkiye Sanayi Kredi Bankaları sermaye bakımından oldukça zayıf kalmışlar, kendilerine bağlı işletmeler dışına kredi verememişlerdir. Ancak Sümerbank'ın 20 milyon TL'lik bir sermaye ile kurulması ve sonradan bunun artırılması ile banka sanayinin kredi ihtiyacını çözebilecek bir yapıya kavuşmuştur.

Sümerbank yalnızca kredi sorununu değil aynı zamanda 1933 sanayi raporunda da yer aldığı gibi sanayi sektörünün içinde bulunduğu yetişmiş personel sıkıntısını çözmek amacıyla okullar açmak ve yurt dışına öğrenci gönderme işlerini de üstleniyordu.

Sümerbank'ın kuruluşundaki bir diğer önemli sonuçta Birinci Beş Yıllık Sanayi Planına bağlı olarak yapılacak fabrikaların bu bankaya devredilmiş olmasıdır.

Kurulduğu günden itibaren Sümerbank Türkiye'de devletçiliğin amiral gemisi olarak faaliyet gösterecektir.

KAYNAKÇA

Resmi Yayınlar

Âli İktisat Meclisi, *Türkiye'de Sanayi Nasıl Teessüs ve İnkişaf Edebilir?* No:12, Başvekâlet Müdevvenat Matbaası, Ankara, 1933.

Kanunlar Dergisi, Cilt:7, TBMM Matbaası, Ankara.

Kanunlar Dergisi, Cilt:12, TBMM Matbaası, Ankara.

Kanunlar Dergisi, Cilt:13, TBMM Matbaası, Ankara.

Kanunlar Dergisi, Cilt:3, TBMM Matbaası, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:4, Cilt:16, İçtima:2, İnikat:5, Tarih:3.06.1933, TBMM Matbaası, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:4, Cilt:9, İçtima:1, İnikat:80, Tarih:7.08.1932, TBMM Matbaası, Ankara.

TC Resmi Gazete, 1 Mayıs 1930, Sayı:1485.

TC Resmi Gazete, 11 Haziran 1933, Sayı:2424.

TC Resmi Gazete, 10 Haziran 1933, Sayı:2423.

TC Resmi Gazete, 19 Haziran 1933, Sayı:2431.

TC Resmi Gazete, 27 Haziran 1933, Sayı:2438.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

- TC Resmi Gazete, 26 Haziran 1934, Sayı:2736.
- TC Resmi Gazete, 26 Haziran 1935, Sayı:3038.
- TC Resmi Gazete, 18 Haziran 1942, Sayı:5135.
- TC Resmi Gazete, 10 Temmuz 1932, Sayı:2146.
- TC Resmi Gazete, 23 Ocak 1936, Sayı:3213.
- TC Resmi Gazete, 26 Kasım 1936, Sayı:3469.
- TC Resmi Gazete, 12 Ocak 1938, Sayı:3806.
- TC Resmi Gazete, 10 Temmuz 1939, Sayı:4254.
- TC Resmi Gazete, 24 Ocak 1940, Sayı:4415.
- TC Resmi Gazete, 19 Temmuz 1940, Sayı:4565.
- TC Resmi Gazete, 18 Mart 1941, Sayı:4761.

Tetkik Eserler

- Afetinan, *Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyetinin Birinci Sanayi Planı 1933*, TTK, Ankara, 1972.
- APAK, Kemalettin, Cevdet Aydınelli, Mehmet Akın, *Türkiye’de Devlet Sanayi ve Maadin İşletmeleri*, Selüloz Basımevi, İzmit, 1952.
- BOZDAĞ, İsmet, *Bir Çağın Perde Arkası Atatürk-İnönü, İnönü-Bayar Çekişmeleri*, Kervan Yayınları, İstanbul, t.y.
- DEĞERLİ, Esra Sarıkoyuncu “Bir İngiliz Diplomatın Gözüyle Atatürk ve Türkiye (1933-1939)”, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume:3/4, Summer 2008, Doi Number: 10.7827/TurkishStudies.384, ss.534-663.
- FERMAN, Cumhur, *Türkiye’de Sanayi Kredisi*, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, İstanbul, 1951.
- GOLOĞLU, Mahmut, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-III, 1931-1938 Tek Partili Cumhuriyet*, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2006.
- İNÖNÜ, İsmet, *Hatıralar*, Cilt: 2, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1987.
- İPEKÇİ, Abdi, *İnönü Atatürk’ü Anlatıyor*, Dünya Kitapları, İstanbul, 2004.
- KARADENİZ, Şengül, Zehra Arslan, “The Situation Of Ports In Turkey During Early 1930s According to Report Of Higher Council Of Economy Dated As 15-29 December 1931”, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume:8/12, Fall 2013, Doi Number: 10.7827/TurkishStudies.5724, ss.649-662.
- KARAOŞMANOĞLU, Yakup Kadri, *Politikada 45 Yıl*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009.
- KESKİN, Ekrem, Emre Alban İnan, Melike Mumcu, Pelin Erdönmez, vd, *50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1958-2007*, Türkiye Bankalar Birliği, İstanbul, 2008.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

KORALTÜRK, Murat, “Âli İktisat Meclisi”, *Ekonomik Yaklaşım*, Cilt:7, Sayı:23, Yıl:1996, ss.47-64.

KUTAY, Cemal, *Celal Bayar*, Cilt:I, Kenan Matbaası, İstanbul, 1939.

MÜMTAZ HASAN, *Türkiye'de Sanayi Kredisi*, İstanbul, 1932.

ÖZER, Sevilay, “1929 Dünya Ekonomik Bunalımı Çerçevesinde Yerli Malı ve Tutum Haftası Kutlamaları”, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume:8/5, Spring 2013, Doi Number: 10.7827/TurkishStudies.4617, ss.595-613.

ŞAHİN, Hüseyin, *Türkiye Ekonomisi*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 2009.

ŞİRİN, Funda Selçuk, “Sovyet Rusya ve İtalya Gezilerinin Türk Siyasal Yaşamına Etkisi (1930-1932)”, *Folklor/Edebiyat*, Cilt:1, Sayı:73, Yıl:2013, ss.105-130.

TEKELİ, İlhan, Selim İlkin, *Uygulamaya Geçerken Türkiye Devletçiliğinin Oluşumu*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2009.

Gazeteler

Akşam, 25 Nisan 1932.

Hâkimiyet-i Milliye, 13 Eylül 1932.

Hâkimiyet-i Milliye, 16 Eylül 1932.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/7 Summer 2014

